

ROLUL REȘEDINTELOR DOMNEȘTI ÎN CONSOLIDAREA STATULUI MOLDOVENESC

DE

COSTICĂ ASĂVOAIE

Este un postulat al istoriei faptul că reședințele puterii centrale au fost punctele în jurul cărora a gravitat întreaga viață a comunității, indiferent de epocă, de mărime sau de arie de civilizație.

În cazul Țării Moldovei acest adevăr universal valabil s-a manifestat încă de la începuturile ei, fiecare pas spre ceea ce s-a consacrat sub această titulatură fiind marcat și de o nouă reședință voievodală, întotdeauna cu aceeași semnificație: de a arăta cine este stăpânul locului.

Încercarea de față nu își propune o prezentare a tuturor curților domnești și – pe cele analizate – nu sub toate aspectele pe care le implică. Se va încerca punerea în atenție – sub aspectul precizat în titlu, acela al consolidării statului moldovenesc – a Siretului, Sucevei, Iașilor și Vasluiului. Dacă primele trei fac parte dintr-o înlanțuire logică, cea de-a patra – Vasluiul – reprezintă un caz special ce – se speră – va fi suficient pus în ecuație, chiar și în forma rezumativă. Celelalte curți domnești care au funcționat în Țara Moldovei depășesc – prin rațiuni pentru care au fost construite – tema acestui demers. S-a optat pentru prezentarea individuală a fiecărui caz pentru a ușura înțelegerea particularităților și importanței lor, în parte, precizând – fie și în trecut – anumite conexiuni.

*

Siret. Indiferent care va fi fost prima reședință a formațiunii din care s-a dezvoltat Țara Moldovei – Baia, așa cum s-a consacrat în istoriografia românească¹ sau Volovăț, așa cum reiese din analiza făcută asupra izvoarelor istorice de către autorul acestor rânduri², se pare că din acest prim centru domnia – în forma sa incipientă – s-a mutat la Siret.

Vechea vatră a târgului Siret s-a dezvoltat într-o zonă bine protejată, având „centrul” pe terasa înclinată ce este apărută natural dinspre nord de pârâul Cacaina, iar dinspre est de pârâul Negostina. Spre sud se află culmea dominantă a dealului Sasca.

Pe baza unei mențiuni dintr-o cronică franciscană s-a tras concluzia că prima atestare documentară „sigură” este din 1340, deci „este unul din orașele moldovene a căror existență se poate dovedi *documentar* înainte de întemeierea statului”³. Principalul motiv al așezării sale aici ar fi „un vechi vad al Siretului, acolo unde acest râu era tăiat de marele drum transcontinental care, plecând de la Dunărea maritimă, suia spre Liov, ajungând apoi la țărmurile Baltice”⁴.

S-a acreditat ideea că aici, la Siret, au rezidat urmașii lui Dragoș – dacă nu chiar el însuși – și de aici au fost alungați⁵. Bogdăneștii, cei care le-au luat locul, nu puteau, în mod logic, să întreprindă o asemenea acțiune fără sprijinul localnicilor. Care vor fi fost motivele care au condus la acceptarea lui Bogdan de către

¹ Vezi, mai nou, Vasile Neamțu, *De ce a devenit Baia o „capitală” a Moldovei?*, în *HistUrb*, Tomul IV, 1996, nr. 1-2, p. 39-48; idem, *Istoria orașului medieval Baia (Civitas Moldaviensis)*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1997.

² Costică Asăvoaie, *Prima reședință domnească a Țării Moldovei*, în *ArhMold*, XXII, 1999, p. 117-124.

³ Constantin C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea*, Ediția a II-a, București, 1997, p. 280-281.

⁴ *Ibidem*, p. 58-59 și 280.

⁵ Ștefan S. Gorovei, *Statornicirea capitalei la Suceava*, în vol. dr. Emil Ioan Emandi, *Habitatul urban și cultura spațiului. Studiu de geografie istorică. Suceava în secolele XIV-XX*, Iași, Editura „Glasul Bucovinei”, 1996, p. 255.

oamenii locului ca principal conducător au fost expuse într-un alt cadru⁶. Ce i-a determinat pe aceștia să-și sprijine „liderul” într-o acțiune îndreptată împotriva grupării de interese de la Siret este o problemă ispititoare însă dificil de rezolvat în chip definitiv. Nu rămâne decât soluția ipotezelor bazate pe logică. Din acest unghi de vedere, cea mai plauzibilă idee ar fi aceea că „supușii” și vecinii stăpânilor de la Siret erau nemulțumiți de regimul impus de către cei din urmă dar nu aveau forța (sau, poate, liderul) care să ducă la schimbarea stării de fapt. Bogdan se pare că a îndeplinit toate condițiile necesare pentru o acțiune de forță al cărei rezultat este alungarea Dragoșștilor.

Motivațiile care l-au determinat pe Bogdan să-și mute rezidența în centrul nou cucerit pot fi multiple. O primă cauză ipotetică ar putea fi de ordin militar; existând posibilitatea ca Dragoșștii să fi avut anumiți susținători a căror pacificare se putea mai lesne realiza din teritoriul lor. O altă rațiune a putut fi cea economică; însemnătatea Siretului – relevată încă în pasajul din 1340, când este denumit *civitate Sereth*⁷ – era incomparabil mai mare, cel puțin din acest punct de vedere, față de Volovăț și chiar față de Baia. Din analiza documentelor ulterioare, care a fost făcută cu alt prilej⁸, rezultă că Volovățul va urma, ca evoluție a regimului proprietății, același traiect ca și Siretul. Este posibil ca și superioritatea sistemului de apărare și a confortului să fi atras aici pe Bogdan.

Ultimele două cauze din cele enumerate mai sus pot fi probate parțial. Elementul considerat a fi cel mai bine păstrat, din vechiul complex domnesc ce va fi existat la Siret în primii ani de evoluție a formațiunii din care se va dezvolta Țara Moldovei, este biserica cu hramul „Sf. Treime” (Troita sau „domnească”, după cum este denumită de către localnici). Nu departe de acest lăcaș, în a doua jumătate a secolului XIX și la începutul celui de-al XX-lea, se mai puteau vedea niște ruine care erau considerate de către localnici drept rămășițe ale curții domnești⁹. Pornind probabil de la toponimul dealului Sasca, pe a cărui pantă sunt amplasate vestigiile, memoria colectivă a reținut că Sas voievod ar fi fost acela care a zidit și „cetățuia” (curtea domnească) și biserica „Sf. Treime”¹⁰.

În privința datării lăcașului sfânt de la Siret, autorul acestor rânduri a întreprins o analiză mai largă asupra începuturilor construirii după plan triconc în Țara Moldovei¹¹. Se precizează aici doar faptul că biserica „Sf. Treime” din Siret a avut inițial un alt plan¹² și a fost reconstruită de la cota 0 a elevației, cel mai probabil în prima parte a domniei lui Alexandru cel Bun (dacă se face analogie cu ruinele primelor biserici din piatră de la Humor, Moldovița, mănăstirea Neamț, la care se adaugă fundațiile bisericii de la Nimirceni, județul Suceava, recent scoase la lumină¹³).

Avându-se în vedere tradiția dar și cine putea să aibă posibilitățile de construire a unui lăcaș *cu plan ortodox*, din piatră, într-un târg dominat de catolicism, se poate afirma că biserica Sf. Treime a fost dintru început ctitorită de către domn, cu destinația principală de a servi drept capelă de curte, *simbol al autorității și al voinței religioase a primei instituții a țării*.

În privința curții domnești propriu-zise, aceasta – așa cum s-a precizat și mai înainte – se afla nu departe de biserica pusă în discuție mai sus. Ceea ce se mai putea vedea din acest complex în jurul anului 1900 ridică istoricului de astăzi o serie întreagă de probleme. De aceea, ea va fi reprodusă aici: „Cetățuia lui Sas-Vodă, judecată după ruinele cari s-au văzut în Siret până nu demult, nu era un edificiu tocmai mare, ci era potrivită pentru adăpostirea a 50–100 de luptători. Ea avea intrarea dinspre miazăzi, unde se afla un șanț adânc de întărire, un fel de tranșeu, peste care se așternea un pod, care se ridica în sus peste noapte sau la timp de primejdie. Spre partea orașului, adecă spre nord, era întărită cetățuia printr-o piezișătură de piatră. În partea aceasta se aflau încăperile, în cari petreceau locuitorii cetățuiei, partea cea mai mare din zi, precum sufrageria și bucătăria. [...] După spusele bătrânilor acestui oraș se vedeau încă prin 1819–20 rămășiți de ziduri de

⁶ Costică Asăvoaie, *op. cit.*, p. 122.

⁷ *Apud* Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 281, nota 2.

⁸ Costică Asăvoaie, *op. cit.*, p. 121-122; idem, *Observații și precizări referitoare la Câmpul lui Dragoș (II)*, în *ArhMold*, XIX, 1996, p. 221-246.

⁹ Simeon Reli, *Orașul Siret în vremuri de demult*, ediția I, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1927, p. 33.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Costică Asăvoaie, *L'évolution du plan tréflé vers le plan triconque dans l'espace Moldave*, comunicare susținută la Sesiunea *Cerkovnaia arheologia: izučenie, restavracija i sohranenie hristianskih drevnostej*, Sevastopol (Ucraina, R.A. Krâm), 20–30 septembrie 2002 (sub tipar).

¹² Reproducere după prof. univ. arh. Horia Teodoru, *Contribuții la studiul originii și evoluției planului triconc în Moldova*, în *BMI*, XXXIX, 1970, p. 31-36.

¹³ Informație și plan furnizate de d-l Florin Hău, căruia autorul îi mulțumește.

înălțimea omului din cetățuia lui Sas-Vodă de pe Sasca din Siret. [...] Piezășitura de piatră dinspre miazănoapte a cetățuei exista încă prin 1860 și un târgoveț întrebuință prin anii 1880 pentru zidirea casei sale pedestalul sau fundamentul unui stâlp de poartă de la cetățuia lui Sas-Vodă¹⁴. O oarecare familiarizare cu problemele și detaliile arheologiei medievale și ale construcțiilor din zid ale epocii face lesne de înțeles detaliile care, la momentul descrierii – din punct de vedere al evoluției științifice –, erau mai greu de descifrat. Astfel, acea „piezășitură de piatră”, de pe latura de nord era de fapt o escarpă – perfect aplicabilă la pantă; „un șanț adânc de întărire”, amplasat spre sud, unde era înălțimea dominantă, amintește de șanțul de apărare al Cetății Sucevei; „poarta de intrare”, amplasată tot spre sud, unde calea era mai ușoară, se aseamănă cu porțile cetății de la Suceava, dar și cu cele ale Cetății Neamțului. În sfârșit, amplasarea în cadrul complexului a părții „domestice”, în partea opusă porții (partea cea mai puțin expusă în cazul unui atac), se apropie de prima formă de amenajare a cetății Sucevei. Pentru o mai bună înțelegere a celor expuse mai sus s-a ilustrat aici planul așa-zisei „faze mușatine” de la Cetatea de Scaun¹⁵. Aceste asemănări, dacă s-ar dovedi și pe cale arheologică, ar putea aduce anumite clarificări în ceea ce privește originea constructorilor și momentul zidirii primelor cetăți din piatră ale Țării Moldovei și a potențialului economic al primelor domnii, de până la Petru I. Pe baza datelor de până acum se poate emite doar ipoteza că Siretul a beneficiat de primul element din sistemul de fortificație al țării. Veridicitatea descrierii este întărită de încă două detalii. Primul este aprecierea efectivelor la „50–100 luptători”. Chiar dacă nu se cunosc efectivele militare ale Drăgoșeștilor, s-a calculat că Bogdan a putut veni din Maramureș cu „câteva zeci de războinici”¹⁶. Dar și cu ajutorul localnicilor aliați, acesta a putut lesne obține victoria asupra urmașilor lui Dragoș. Cel de-al doilea detaliu se referă la relatarea precisă a perioadei („prin anii 1880”) și al fragmentului ce a fost demantelat („pedestalul sau fundamentul unui stâlp de poartă”).

În campaniile arheologice din anii 1990–1992 semnatarul acestor rânduri a participat la săpăturile de la Siret. Cu acest prilej a putut efectua numeroase și repetate cercetări de suprafață ale căror rezultate coincid, într-o oarecare măsură, cu descrierea citată și comentată anterior. Un prim element care a atras atenția atunci a fost traseul din partea superioară a actualei străzi Agricultori care urcă din scuarul de lângă biserică spre povârnișul dealului Sasca. La circa 300–350 m de la biserică, „Sf. Treime” strada începe să se desfășoare într-un debleu și continuă astfel până la ieșirea din oraș unde se prelungește printr-un drum de țară care merge spre E (deci pe latura de S a vetrei pe care este amplasată „Troita”) paralel cu un șanț ce are acum adâncimea de 80–150 cm și deschiderea de circa 150 cm. Acest debleu, anormal pentru o stradă deoarece colectează apa pluvială de pe ambele sale laturi, care se continuă cu șanțul descris anterior, ar putea fi tocmai acel „șanț adânc de întărire” din citatul de mai sus. Pe traseul aceiași străzi, în zona de concavitate, au fost găsite – după precipitații – două discuri ceramice fragmentare de tipul celor care fac parte din decorul paramentului bisericii „Sf. Treime”. Este illogic să se creadă că respectivele piese ar putea proveni de la o eventuală reparație a bisericii deoarece distanța este relativ mare, locul descoperirii este la o cotă superioară a dealului Sasca – se elimină astfel posibilitatea rulajului – iar evacuarea molozului spre creasta dealului este mult mai dificilă. Piese ornamentale provin, fără puțință de tăgadă, de la o construcție de piatră (după cum arată și amprente de mortar), edificiu care nu putea fi amplasat foarte departe. Doi locuitori de pe frontul estic al străzii au relatat că în grădinile lor au fost descoperite monede care – după descrierea lor – par a fi medievale și care se aflau, în anul 1992, într-o colecție particulară din București. Cercetarea de suprafață dintr-o grădină a dus la constatarea prezenței aici a unor urme de mortar, fragmente de cărămidă și piatră spartă, marea majoritate degajate de către proprietari la marginea suprafeței arabile. Toate acestea constituie indicii pentru reperarea locului unde a fost o construcție de piatră contemporană – ca moment de construcție – cel puțin cu etapa a doua a bisericii Sf. Treime, stare de fapt pusă în evidență de discurile ornamentale. Toate cele expuse aici oferă ipoteze de lucru pentru specialiștii care vor investiga pe viitor vatra Siretului medieval.

Cucerirea comunității supusă Drăgoșeștilor de către Bogdan și instalarea acestuia și/sau a urmașilor săi în ținutul de la Siret, despre a cărei existență materială au fost expuse mai sus câteva argumente, este *primul pas spre înfăptuirea Țării Moldovei* (unindu-se – cel mai probabil prin sabie – două comunități) și a sistemului de reședințe voievodale. Nucleul astfel constituit va rămâne până târziu sub o administrare specială a casei domnitoare, realitate sesizată de mai mult timp în istoriografie¹⁷ dar care, în contextul analizei întreprinse aici, capătă alte conotații.

¹⁴ Simeon Reli, *op. cit.*, p. 33-34.

¹⁵ Prelucrat după Mircea D. Matei, *Civilizație urbană medievală românească. Contribuții (Suceava până la mijlocul secolului al XVI-lea)*, București, EA, 1989, p. 201, fig. 7 (plan întocmit de arh. Gh. Sion).

¹⁶ Radu Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, Ediția a II-a îngrijită de Adrian Ioniță, București, Editura Enciclopedică, 1997, p. 230.

¹⁷ Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 283-285.

Suceava. Stabilirea unei reședințe domnești la Suceava, reședință care – ulterior – avea să devină principală, a marcat o nouă etapă în procesul de întemeiere a statului medieval moldovenesc. Pe baza unor surse mai puțin utilizate în istoriografia românească s-a constatat mai demult că „strămutarea curții domnești de la Siret la Suceava nu se făcu dintr-o dată, ci mai întâiu se întrebuință ambele orașe schimbiș ca reședință domnească”¹⁸.

Situat „la un vechi vad și anume acolo unde marele drum transcontinental ce urcă de-a lungul Siretului tăia apa Sucevei”¹⁹, târgul a mai fost catalogat ca fiind situat în poziție de intersecție²⁰.

Dobândirea caracterelor de așezare urbană de către Suceava s-a făcut pe parcursul unei perioade ce a cuprins „finele secolului al XIII-lea și prima jumătate a secolului al XIV-lea” printr-un „implant spontan de factură rurală” și având, „ca punct de sprijin militar, o fortificație, constând dintr-o palisadă și un șanț de apărare aferent”²¹.

Printr-o reconsiderare foarte atentă a informațiilor păstrate a fost deja stabilit momentul când Suceava a devenit reședință domnească: 1377/1378–1388 sau, mai precis, 1381–1385²². Un indiciu al unui posibil dualism Siret–Suceava, care ar putea fi și al unei instalări precipitate a domniei, îl constituie construirea primului complex aulic din lemn²³, un material mai ieftin, mai ușor de prelucrat și de clădit. S-a constatat că acest prim nucleu al Curții domnești a fost implantat „în structura specifică zonei de târg”, deci într-un sector care fusese deja parcellat, fiecare lot având o destinație precisă în spațiul construit și construibil. Există probabilitatea – în acest context – ca aceste prime clădiri ale Curții domnești de la Suceava să fi fost concepute sub semnul vremelniceii. Ultimele cercetări arheologice desfășurate aici²⁴ au relevat că unele concluzii au fost formulate prematur – cel puțin în privința suprafeței construite și a planimetriei Curții. Hotărârea domniei de a transforma Suceava în reședință principală este ilustrată și prin demararea construcțiilor la cetatea de la Șcheia, care s-a dovedit a fi – indiferent de motive – un proiect ratat²⁵ (dacă a fost așa!), și la Cetatea de Scaun, în prima sa etapă de construcție²⁶. Realizarea unui asemenea proiect de anvergură, atât financiar cât și ca forță de muncă, sugerează, pe lângă statornicie, existența unor pericole militare la care tânăra domnie era hotărâtă să le facă față. Această dârzenie nu se poate explica decât prin dobândirea unei maturități politice și fixarea unei strategii de perspectivă pentru instituția domnească și pentru țară.

Principalul motiv pentru care s-a considerat că a fost înființată Curtea domnească de la Suceava ce va deveni, ulterior, reședința principală a domnului, era de ordin religios. Aceasta este concluzia la care s-a ajuns pe baza raționamentului conform căruia manifestarea ortodoxiei în Siret era supusă anumitor presiuni din partea unei comunități catolice bine încheagată, care fusese „încurajată de inițiativele (deloc lipsite de sensuri politice) ale unui Lațcu voievod sau ale doamnei Margareta”²⁷. Continuând acest raționament se poate pune întrebarea dacă Petru I, părăsind Siretul – fie și temporar – pentru un mediu unde domina ortodoxia, nu era dintru început hotărât să pună țara sub oblăduirea religioasă a Constantinopolului?! Acesta era un gest politic prin care-și manifesta autodeterminarea și hotărârea de a organiza una dintre cele mai importante instituții ale medievalității: biserica.

Pe plan politic și administrativ, privită din această perspectivă, înființarea curții domnești de la Suceava marchează o etapă hotărâtoare în devenirea statului medieval moldovenesc. În treacăt fie spus, motivația

¹⁸ Simeon Reli, *op. cit.*, p. 65. v. și p. 73 unde se face următoarea remarcă: „Conferința diplomatică din Siret, din anul 1445, [...] a fost poate cel din urmă act politic de însemnătate mare pentru destinul țării”.

¹⁹ Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 289; Emil Ioan Emandi, Mihai Ștefan Ceașu, *Să nu dărmăm, dacă nu să construim/zidești (Contribuții de morfologie urbană la cunoașterea istoriei orașului Suceava, 1388–1988)*, Rădăuți–Iași, Editura „Glasul Bucovinei”, 1991, p. 31.

²⁰ Al. Ungureanu, *Orașele din Moldova. Studiu de geografie economică*, București, EA, 1980, p. 15, fig. 1.

²¹ Emil Ioan Emandi, Mihai Ștefan Ceașu, *op. cit.*, p. 30-31. Datele arheologice care reflectă aceste realități au fost redată și interpretate, la nivelul cunoștințelor științifice de atunci, de către Mircea D. Matei, în *Contribuții arheologice la istoria orașului Suceava*, București, EA, 1963.

²² Ștefan S. Gorovei, *op. cit.*, p. 226.

²³ Emil Ioan Emandi, Mihai Ștefan Ceașu, *op. cit.*, p. 83.

²⁴ Florin Hău, *Șantier Curtea domnească. Cercetarea arheologică (raport preliminar) – 2001*. Se adresează mulțumiri și pe această cale – autorului care a pus la dispoziție raportul preliminar inedit.

²⁵ Gh. Diaconu, N. Constantinescu, *Cetatea Șcheia*, București, EA, 1960.

²⁶ Mircea D. Matei și Alexandru Andronic, *Cetatea de Scaun a Sucevei*, București, Editura Meridiane, 1967; Mircea D. Matei, Emil I. Emandi, *Cetatea de scaun și Curtea domnească din Suceava*, București, Editura Sport-Turism, 1988.

²⁷ Mircea D. Matei, *Civilizație urbană medievală românească. Contribuții. (Suceava până la mijlocul secolului al XVI-lea)*, București, Editura Academiei Române, 1989, p. 56-58.

religioasă, dacă este pusă pe prim-plan, ar putea să constituie și unul din reșerele. datării târzii a bisericii „Sf. Treime” din Siret.

O problemă care nu s-a mai dezbătut până în prezent este aceea a *status*-ului politic al târgului Suceava din momentul în care domnia și-a fixat aici o reședință. Autorii care au încercat să ajungă la concluzii privind înființarea Curții domnești de aici au plecat de la premisa – subînțeleasă – că, la această etapă, târgul făcea parte din structura statală cu reședința (principală) la Siret deși nu există nici o dovadă directă în acest sens. De aceea, nu trebuie exclusă ipoteza că Suceava a putut fi reședința unei „stăpâniri” locale care și-a păstrat măcar autonomia, dacă nu independența, față de nucleul statal cu reședința la Siret, până la momentul în care începe să funcționeze aici o curte domnească. Pentru susținerea unei asemenea posibilități există câteva argumente logice. Un argument îl constituie așa-zisa poziție de intersecție, ceea ce oferea posibilitatea controlării unui teritoriu suficient din care să atragă acel „implant spontan de factură *rurală*” ce i-a asigurat suportul demografic pentru evoluția sa spre urbanitate. Concluzia specialiștilor – după cum s-a mai precizat – este că procesul de urbanizare, într-o primă fază, era încheiat înainte de primul „descălecat”. Această stare de lucruri trebuia să conducă în mod firesc la o formă de organizare politică și militară, cu atât mai mult cu cât prima formă de apărare a orașului datează din aceeași perioadă, de până „în prima jumătate a secolului al XIV-lea”²⁸. Deși s-a acreditat ideea că cetatea Șcheia a fost începută și demantelată în timpul lui Petru I (existând și posibilitatea ca ultima operațiune să se fi desfășurat în primii ani ai domniei lui Alexandru cel Bun)²⁹; dovezile arheologice pentru momentul ridicării nu mai sunt foarte solide în condițiile științifice de astăzi. De aceea, nu trebuie exclusă total ipoteza că această fortificație a putut fi inițiată și realizată de către un conducător local, anterior dobândirii calității de reședință a puterii de la Siret. O dată cu această acțiune – în situația ipotetică descrisă mai înainte – nucleul inițial, indiferent dacă prin sabie sau pe cale pașnică, a înregistrat o extindere teritorială, demografică și economică. Forțele sporite justifică mai bine efortul depus de către domnie în plan constructiv dar și financiar. Ultimul aspect vizează împrumutul de 3000 de ruble de argint, față de 4000 de ruble solicitate, acordat de către Petru I regelui polon Vladislav Jagello, pentru o perioadă de trei ani³⁰.

Prima perioadă de stabilitate a domniei Țării Moldovei, de după cea a lui Petru I, a fost a lui Alexandru cel Bun. Cel mai important aspect legat de tema pusă în discuție aici, de la începutul veacului XV, este cel al înscăunării „oficiale” a primului mitropolit și consacrarea instituției bisericești întâi stătătoare a țării prin aducerea moaștelor Sf. Ioan cel Nou de la Suceava. La venirea sa în scaun țara era afurisită de către Patriarhia ecumenică³¹. O dată cu ridicarea blestemului patriarhal, în 1401, mitropolitul Iosif devenea primul întâi stătător *oficial* recunoscut iar țara a dobândit o instituție esențială – Mitropolia – al cărui sediu a fost stabilit la Suceava. S-ar putea spune că acum Suceava a făcut primul pas spre dobândirea atributelor ce au anticipat evoluția unei reședințe domnești principale spre moderna calitate de capitală³². Dar o instituție ecleziastică, mai ales de rang superior, trebuia să primească harul și prin moaște. Acest lucru s-a întâmplat, după toate probabilitățile, în anul 1415. Se știe că Domnul, însoțit de un mare alai, a întâmpinat moaștele Sf. Ioan cel Nou lângă Iași³³. Locul a fost identificat cu actualul schit de la Vlădiceni. Totuși, tradiția locală și investigațiile arheologice³⁴ dau ca posibilitate, cu mai multă probabilitate, locul pe care se află astăzi biserica Nicoriță din cartierul ieșean Tătărași. Indiferent care a fost realitatea, cert rămâne faptul că momentul întâmpinării moaștelor marchează importanța acordată de domnie Iașilor, care – probabil – aveau deja o curte domnească. Ducerea moaștelor la Suceava reprezintă momentul de desăvârșire a Mitropoliei Moldovei și – implicit – a reședinței principale de la Suceava.

Pentru consolidarea economică a orașului care găzduia reședința principală a domniei și a principalelor instituții ale statului, Alexandru cel Bun a hotărât, prin privilegiul din 8 octombrie 1408 acordat negustorilor

²⁸ Emil Ioan Emandi, Mihai Ștefan Ceaușu, *op. cit.*, p.31.

²⁹ Gh. Diaconu, N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 90.

³⁰ Mihai Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, Iași, 1932, nr. 164, p. 603–606.

S-a calculat că suma era echivalentă cu 538,817 kilograme de argint fin sau 51,817 kilograme de aur fin (Octavian Iliescu, *Le prêt accordé en 1388 par Pierre Mușat à Ladislau Jagellon*, în *RRH*, T. XII, 1973, nr. 1, p. 134.)

³¹ Constantin Cihodaru, *Alexandru cel Bun (23 aprilie 1399–1 ianuarie 1432)*, Iași, Editura Junimea, 1984, p. 184–187; Ștefan S. Gorovei, *Întemeierea Moldovei. Probleme controversate*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1997, p. 17 și urm.

³² Ștefan S. Gorovei consideră că Suceava a și îndeplinit în totalitate atributele unei capitale (*Statornicirea capitalei la Suceava*, în dr. Emil Ioan Emandi, *op. cit.* p. 227).

³³ Preot Prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria bisericii ortodoxe române*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1991, p. 282–283.

³⁴ Cercetare cu caracter de sondaj întreprinsă de către autor în anul 1994, în care s-a constatat că sub actuala biserică Nicoriță există fundațiile unei biserici de plan treflat sau triconc, databilă – cel mai probabil – la începutul secolului XV.

din Liov, ca vama cea mare să fie plătită în Suceava, arogându-și și dreptul de prim cumpărător³⁵. Și maniera în care a fost rezolvată cererea negustorilor lioveni este o manifestare a puterii domniei și a tendinței de accentuare a statutului pe care îl avea Suceava.

Importanța Sucevei avea să fie relevată și în următoarea importantă domnie din istoria Țării Moldovei, cea a lui Ștefan cel Mare, și în cele care au urmat, până la mutarea definitivă a reședinței principale la Iași; grija față de târguri și de importanța locală a acestei manifestări depășește cadrul de față. Trebuie subliniat și aici faptul că stabilirea unei reședințe domnești și devenirea acesteia la statutul de „principală” a condus la un spor demografic ce a necesitat mărirea spațiului construit și apărat. Însăși această aglomerare este expresia întăririi domniei și prin ea a țării.

Iași. Târgul medieval s-a dezvoltat într-o poziție de intersecție, care i-a oferit „posibilitatea de a-și exercita influența asupra unui teritoriu vast”³⁶. Răscrucea o constituie vechiul drum ce leagă comunitățile umane de la Marea Baltică cu cele din sud, până la gurile Dunării și Marea Neagră³⁷. Vechimea și continuitatea locuirii dense pe vatra târgului medieval și în împrejurimile acestuia au fost anticipate – uneori cu însemnate erori!³⁸ – cu mult înainte de a se întreprinde investigații arheologice sistematice, singurele care puteau conduce la certitudini. În ultima jumătate a veacului XX s-au întreprins numeroase săpături care au adus dovezi concludente asupra vechimii acestor concentrații umane și a modului cum acestea au evoluat³⁹; din păcate, unele rezultate au rămas nepublicate din multiple motive. În istoriografia românească există opinia că prima atestare documentară a Iașilor a fost făcută între 1388 și 1391, în Cronica I – a Novgorodului⁴⁰. Primul document intern cunoscut în care a fost pomenit târgul Iașilor este privilegiul acordat de către Alexandru voievod negusterilor din Liov la 8 octombrie 1408⁴¹. Primul document *emis* în Iași, cu specificarea că așezarea avea statut de târg, a fost emis de către Ștefan (II) voievod la 25 mai 1434⁴². În același an (1434), la 8 octombrie, același domn făcea danie „<un sat> la obârșia Saratei” care „să țină numai de curtea noastră din Iași”⁴³. Ultimul document arată în mod explicit că în Iași exista o curte domnească, la care domnul va fi poposit în luna mai, când a emis actul anterior, curte ce reprezenta un complex bine încheat și nu doar o simplă construcție cu caracter aulic, beneficiind și de un *ocol al curții* din care este pomenit un prim sat „la obârșia Saratei”. Curtea ieșeană poate fi bănuită că exista și în toamna anului 1408, atunci când la Iași se stabilea un *ultim* punct vamal pentru cei care mergeau spre și dinspre „părțile tătărăști”, cel mai probabil prin punctul obligatoriu de trecere ce l-a constituit de-a lungul vremii vadul prin Prut de la Țuțora.

Dealtfel, săpăturile arheologice efectuate pe terenul unde a fost amplasată Curtea domnească au dus la concluzia că „cele mai vechi fundații, ca și zidurile cu parament la suprafață [*sic!*], datează din prima jumătate a secolului al XV-lea” mai precis „din faza Alexandru cel Bun”⁴⁴. Această realitate nu poate exclude posibilitatea ca aici să fi existat „sediul” unei stăpâniri locale mai vechi în jurul căreia s-a concentrat o populație numeroasă, cu preocupări și necesități din ce în ce mai diversificate, care avea să declanșeze procesul de urbanizarea al așezării. Ilustrative în acest sens sunt descoperirile arheologice – anterioare cumpenei veacurilor XIV–XV – din Iași și din actualele comune limitrofe: Aroneanu, Bărnova, Ciurea, Hôlboca, Miroslava, Popricani, Rediu și Tomești⁴⁵. Așezările numeroase, punctul obligatoriu de trecere peste Prut, la Țuțora, au atras atenția domniei care – în efortul ei de a-și consolida autoritatea – a fost nevoită să instituie la Iași o curte domnească *poate* înainte de ungerea ca domn al lui Alexandru cel Bun. Această ultimă ipoteză se bazează pe faptul că perceperea vamei presupunea deja un climat de siguranță. Rămâne ca viitoarele cercetări să conducă la încheieri mai sigure.

³⁵ Mihai Costăchescu, *op. cit.*, nr. 176, p. 630-637.

³⁶ Al. Ungureanu, *op. cit.*, București, EA, 1980, p.14.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ N.A. Bogdan, *Orașul Iași. Monografie istorică și socială ilustrată*, Iași, Editura Tehnopress, 1997, p. 1-48.

³⁹ Al. Andronic, Eugenia Neamțu și M. Dinu, *Săpăturile arheologice de la Curtea domnească din Iași*, în *Arh. Mold.*, V, 1967, p. 169-285; Alexandru Andronic, *Iașii până la mijlocul secolului al XVII-lea. Geneză și evoluție*, Iași, Editura Junimea, 1986, p. 22-29 (cu bibliografia aferentă).

⁴⁰ Alexandru Andronic, *op. cit.*, p. 42-45. Există și opinii hazardate care nu pot fi luate – deocamdată – în discuție.

⁴¹ Mihai Costăchescu, *op. cit.*, nr. 176, p. 630-637.

⁴² *DRH*, A, I, nr. 130, p. 183-184.

⁴³ *Ibidem*, nr. 134, p. 187-188.

⁴⁴ Alexandru Andronic, *op. cit.*, p. 48-49.

⁴⁵ Vasile Chirica, Marcel Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, Iași, vol. I (1984), p. 184-205 și 40-45, 69-71, 77-83, 171-181, 233-241; vol. II (1985), 319-327, 339-348, 404-407.

După cum sugerează primele documente privitoare la târgul Iașilor, dar și descoperirile arheologice, înființarea aici a unei curți domnești avea să grăbească procesul de urbanizare, lucru observat de altfel în istoriografie⁴⁶.

Importanța Iașilor avea să crească sub domniile ulterioare. Dacă Ștefan cel Mare a refăcut curtea domnească din acest târg, așa cum a făcut și în celelalte așezări unde existau astfel de complexe, acest lucru nu are – din punctul de vedere al abordării problematicei aici – o importanță majoră. Acest fapt semnifică dorința domnului de a-și întări autoritatea în teritoriu și a o arăta supușilor și prin trăinicia caselor „domniei sale”.

Ceea ce apare cu adevărat semnificativ și particularizează rolul Iașilor în politica domniei este prezența în sfatul domnesc, în timpul domniei lui Ștefan Rareș, a doi pârălabi, menționați după dregătorii cetății Hotin dar înaintea celorlalți pârălabi de cetăți. Această situație a fost explicată – ca posibilitate – prin „preferințele pentru Iași ale lui Ștefan Rareș ca și ale fratelui său, care l-a precedat în scaun”⁴⁷.

Încercând să se dezvolte acest raționament ar trebui văzut ce anume i-a motivat pe cei doi fii de domn, ei înșiși ajunși pe tron, să prefere Iașii. Cauzele vor fi fost complexe și multiple, depășind simpla „plăcere” a celor doi. Pe plan intern ele ar putea fi sesizate în ceea ce s-a numit „confruntări ideologice”⁴⁸ iar pe plan extern în consecințele conflictului moldo-otomano-tătaro-polonez ce a întrerupt și domnia tatălui său, Petru Voievod Rareș. Nu întâmplător dispariția ambilor frați de pe scena politică a Țării Moldovei a avut ca locație așezări apropiate Iașilor; Iliăș pleacă spre Țarigrad din Huși, convertindu-se la islamism⁴⁹, iar Ștefan a fost ucis „la podul de la Țuțora, pe prundul Prutului”⁵⁰. Privită din această perspectivă, existența celor doi pârălabi la Iași – în ciuda faptului ca nu s-a constatat existența aici a unei cetăți – ar trebui pusă în legătură mai curând cu sporirea importanței Iașilor și a necesității de siguranță militară la Curtea domnească de aici, anticipând ceea ce avea să se întâmple în cea de a doua domnie a lui Alexandru Lăpușneanu, când „au început domniile să se aședze mai cu temeie în scaon în Iași”⁵¹. Raționamentele pentru care s-a făcut acest însemnat pas, de mutare a principalei reședințe domnești de la Suceava la Iași – inițiată cu o perioadă de „dualism” –, spre statutul modern de capitală, au fost expuse mai demult⁵².

Sporirea importanței acordată de către domnie Iașilor a condus la multiple transformări. Prezența mai deasă a domnului la Curtea din acest târg și apoi permanentizarea aceleiași prezențe, a condus mai întâi la lărgirea complexului voievodal. Această realitate trebuie corelată cu sporirea numărului personalului și cu cerințele de modernitate și de lux. Toate acestea au fost remarcate atât prin analiza izvoarelor scrise cât și prin cercetările arheologice⁵³. Luxul de la curtea domnească de la Iași este cel mai bine reflectat de obiectele – întregi sau fragmentare – date la iveală din săpăturile arheologice⁵⁴, care sugerează nu numai rafinament local, ci o integrare în bunul gust de la Constantinopol sau de la Viena, cele două curente alternând sau îmbinându-se. Cerințele sporite ale Curții domnești a generat înmulțirea populației urbane, ceea ce a condus la extinderea teritorială a orașului, aceasta devenind în scurt timp cel mai important oraș al țării.

Creșterea rolului jucat de Iași după jumătatea secolului al XVI-lea este reliefată și de numărul bisericilor și mănăstirilor ce au fost ctitorite în târg și în apropierea acestuia de către domni și boieri. O primă motivație a acestui „elan” constructiv se pare că îl constituie pregătirea mutării scaunului mitropolitan la Iași, mișcare care s-a făcut cu destulă dificultate⁵⁵. Cea de a doua necesitate căreia domniile și unii boieri i-au găsit soluția prin construcția de biserici și mănăstiri a fost aceea a apărării. Poate nu întâmplător același Alexandru Lăpușneanu,

⁴⁶ Alexandru Andronic, *op. cit.*, p. 47.

⁴⁷ Dan Bădărău, Ioan Caproșu, *Iașii vechilor zidiri până în 1821*, Iași, Editura Junimea, 1974, p. 41.

⁴⁸ Leon Șimanschi, în *Petru Rareș*, redactor coordonator Leon Șimanschi, București, EA, 1978, p. 271-291.

⁴⁹ *Cronica lui Eftimie*, în *Cronicile slavo-române din sec. XV–XVI*, publicate de Ion Bogdan, ediție revăzută și completată de P.P. Panăitescu, București, EA, 1959, p. 110-113 și 118-121.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 113 și 122. Pentru domniile celor doi a se vedea și Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei de la Dragoș Vodă până la Aron Vodă*, Chișinău, Editura Hyperion, 1990, p. 84-85.

⁵¹ Ion Neculce, *O samă de cuvinte*, în *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. cit., p. 271.

⁵² Vasile Neamțu, *Stabilirea capitalei Moldovei la Iași*, extras din A.Ș.U.I, Secțiunea III, a. Istorie, Tom XIV, 1968, p. 114-124; idem, *Stabilirea capitalei Moldovei la Iași*, în *Istoria orașului Iași*, vol. I (redactori responsabili: Constantin Cihodaru, Gheorghe Platon), Iași, 1980, p. 80-86; idem, *Mutarea capitalei Moldovei de la Suceava la Iași*, în Emil Ioan Emandi, *vol. cit.*, p. 227-234.

⁵³ Dan Bădărău, Ioan Caproșu, *op. cit.*, p. 118-134.

⁵⁴ Al. Andronic, Eugenia Neamțu și M. Dinu, *op. cit.*, p. 210-278; Corina Nicolescu, *Ceramica otomană de Iznik din secolele XVI–XVII găsită în Moldova*, în *ArhMold*, V, 1967, p. 287-308.

⁵⁵ N.A. Bogdan, *op. cit.*, p. 186-187.

cel care s-a așezat „mai cu temei în scaon, în Iași”, a purces și la ridicarea mănăstirilor Socola și Aroneanu⁵⁶, ambele făcând parte din „salba” de asemenea așezăminte de mai târziu.

Dacă în privința părcălabilor de Iași, despre care s-a discutat mai sus, este mai greu de spus că existența lor poate fi pusă în legătură cu „zidurile unei cetăți pe măsura celei de la Suceava” proiect care nu a putut fi realizat⁵⁷, în problema sporirii gradului de securitate a domniei și a târgului trebuie să fie supuse atenției mănăstirile care, astfel, își dublau rolul. Nu demult, din punct de vedere defensiv, Iașii au fost caracterizați drept un „sit cu potențial defensiv mediu [...], cu ansambluri sau piese de arhitectură fortificate, la limită și incluse ariei urbane”, considerându-se că „un număr mare de mănăstiri exterioare ocupă situri caracteristice – pe înălțimi dominând orașul și căile de pătrundere către el. Rolul lor este de refugiu și de semnalizare a pericolelor”⁵⁸.

Aflată spre centrul Țării, reședința domnească de la Iași – și în contextul transformărilor politice și militare – a avut rolul de liant în consolidarea structurilor de după jumătatea secolului al XVI-lea. Se poate afirma că însăși existența instituțiilor statului moldovenesc din timpul ulterior momentului pomenit a fost legată – de multe ori – de locuitorii acestui târg și de construcțiile ridicate aici.

Vaslui. O curte domnească ce a jucat un rol major în efortul de consolidare a Țării Moldovei a fost cea de la Vaslui.

Amplasarea acestei localități într-o poziție „de intersecție majoră”⁵⁹ i-a permis controlul asupra unui spațiu larg și accesul la comerțul interstatat.

Deși nu s-a putut dovedi arheologic – singura cale în spațiul moldav – că urbanizarea așezării a fost declanșată înainte de înglobarea ei în Țara Moldovei, aceasta din cauza unei evoluții „vitrege” a orașului modern, o atare stare de fapt se poate presupune pe baza mai multor factori⁶⁰.

Prima atestare documentară cunoscută este din anul 1423 când, la 31 martie, era menționat în sfatul domnesc „Șerbea de la Vaslui”⁶¹. Acest „de la Vaslui” este posibil a fi interpretat ca desemnând boierul însărcinat cu administrarea curții domnești și a patrimoniului ce ținea de ea, după modelul părcălabilor de cetăți. Săpăturile arheologice de pe locul numit de către localnici „Curțile domnești”, inițiate în anul 1942 de către D. Constantinescu (cu rezultate nepublicate), desfășurate – cu unele intermitențe – începând cu anul 1958 până în anul 1988, au dus la descoperirea (parțială) a două fundații de clădiri din complexul aulic din acest târg și a altor elemente auxiliare (vărării) care au oferit suficiente indicii pentru fixarea momentului construcției în prima parte a domniei lui Alexandru cel Bun⁶². În anul 1998 s-a format un nou colectiv care a reluat activitatea de cercetare de la Vaslui⁶³. Echipa din 1998 a abordat o altă metodă de investigare pornind de la premisa că biserica situată în imediata apropiere a curții domnești, cunoscută ca fiind ctitoria lui Ștefan cel Mare și având hramul „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul”, face parte integrantă din complexul aulic.

De aceea, s-a stabilit ca excavațiile, în baza cărora urma să se stabilească stratigrafia generală a sitului, să aibă ca reper principal monumentul ecleziastic, aceste operațiuni nefiind efectuate de către vechile colective.

Descoperirile din campaniile arheologice 1998 și 1999, de la partea exterioară a fundațiilor bisericii, conduc la completarea bazei de date referitoare la vechimea și importanța curții domnești ce a funcționat în acest târg. Astfel, s-a constatat că biserica ce dăinuie acum nu aparține epocii lui Ștefan cel Mare ci este o creație mult mai târzie. Biserica ctitorită de Ștefan cel Mare a fost demantelată până la prima asiză din elevație și avea un plan diferit de cel actual. Edificiul ștefanian a fost clădit pe fundațiile unei biserici mai vechi, de

⁵⁶ Gh. Pungă, *Țara Moldovei în vremea lui Alexandru Lăpușneanu*, Iași, Editura Universității „Al.I. Cuza”, 1994, p. 132.

⁵⁷ Vasile Neamțu, *Mutarea capitalei Moldovei de la Suceava la Iași*, în *vol. cit.*, p. 230.

⁵⁸ Teodor Octavian Gheorghiu, *Cetățile orașelor. Apărarea urbană în centrul și estul Europei în Evul Mediu*, București, Editura Simetria, 2000, p. 96.

⁵⁹ Al. Ungureanu, *op. cit.*, p. 16.

⁶⁰ Alexandru Andronic, *Considerații privind geneza orașelor medievale din Moldova în lumina urbanizării localității Vaslui*, în *HistUrb*, nr. 1/1994, p. 19-22. Părerea că aici s-a produs o urbanizare timpurie a fost emisă și de Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 326.

⁶¹ *DRH*, A, I, nr. 54, p. 79-80.

⁶² Alexandru Andronic, Ionel Bauman, Magda Istrati, Ruxandra Maxim-Alaiba, Rica Popescu, *Șantierul arheologic Vaslui. Principalele rezultate ale săpăturilor din anii 1976-1977*, în *AMM*, I, 1979, p. 119-128. Rezultatele publicate ulterior nu prezintă interes pentru tema dezbătută aici.

⁶³ Colectivul este format din: cercet. șt. Costică Asăvoaie (responsabil științific de șantier), prof. univ. dr. Mircea D Matei (consultant științific), arhitect Gheorghe Sion (membru) și muzeograf Laurențiu Chiriac (membru).

plan treflat, cu dimensiuni sensibil mai mari decât lăcașul care îi urmează. Într-un mai vechi studiu se află o informație care nu a atras atenția în mod deosebit cercetătorilor: „... biserica Sf. Ioan din Vaslui era de piatră, zidită de Ștefan Vodă cel Mare în 1490; dar se vede că mai înainte fusese o altă biserică de lemn (subl. n., C. A.), după mormintele aflate acum în interiorul bisericii, din care unul foarte vechiu, anterior zidirii bisericii de piatră, după cum reiese din poziția mormântului așezat nu paralel cu zidul actual, ci cu vechiul perete al bisericii de lemn, care avea direcția răsăritului de iarnă. În mormântul deschis s-au găsit putrezit totul: schelet, veșminte, sicriu. Rama sicriului se vedea ca o dungă roșcată în pământ; iar țărna din cadavrul putrezit cuprindea fire albe și galbene dintr-o hlamidă domnească.”⁶⁴ Pentru o mai bună înțelegere a situației descrise s-a dat și o schiță. Credibilitatea celui care a făcut descrierea de mai sus nu poate fi pusă la îndoială datorită exactității cu care redă urmele unui mormânt medieval. În epocă s-a vorbit de un mormânt domnesc și s-a pus chiar problema lui Iurg Koriatovici⁶⁵, chestiune mult discutată în istoriografia românească.

O primă problemă care necesită să fie clarificată este aceea a datării presupusei biserici de lemn și a celei mai vechi biserici de zid. Dacă pentru ultima (judecând după aceleași raționamente ca și în cazul bisericii „Sf. Treime” de la Siret) se poate avansa ca perioadă de construcție domnia lui Alexandru cel Bun – în acest caz coroborându-se și cu datele arheologice de la fundațiile civile din cadrul sitului – pentru cea anterioară, din lemn, nu se poate emite nici o ipoteză. Rămășițele din fir metalic amintite în descrierea de mai sus indică mormântul unui personaj important, cu rang și disponibilitate economică ce putea fi înhumat în interiorul unei biserici (poate și în calitate de ctitor). Dar însăși existența sa, indiferent când înainte de Alexandru cel Bun, este un reper pentru a considera Vasluiul un însemnat centru. Ar mai fi ipoteza că acest mormânt ar fi putut face parte dintr-un vechi cimitir în care s-a construit prima biserică de zid; or, cimitirul din jurul actualei biserici (care ar fi trebuit să suprapună – cel puțin parțial – necropola mai veche) se dovedește a fi generat pe la jumătatea secolului al XVI-lea (cea mai veche monedă având anul de emisie 1535)⁶⁶ pe un teren nederanjat. Această observație întărește concluzia că primele trei biserici – până spre mijlocul secolului XVI – au făcut parte integrantă din curtea domnească.

Importanța curții domnești de la Vaslui este relevată și de mărimea primei biserici de zid. Efortul economic și uman depus pentru edificarea unui asemenea lăcaș trebuie să fi fost bine motivat. Sesizând în treacăt existența descrierii reproduse mai înainte, un reputat istoric afirma că „e foarte posibil ca în biserica de la Vaslui, reclădită de Ștefan cel Mare în 1490, să fi fost înmormântat acest cneaz litvan și al lui să fi fost mormântul văzut aici în 1575 de Matei Strykowski”⁶⁷. Același autor ajungea la concluzia că Alexandru cel Bun l-a avut pe Iuga Vodă ca „domn asociat”⁶⁸. Situația de la începutul domniei lui Alexandru cel Bun continuă să rămână confuză în istoriografie dar anvergura activității sale la Vaslui, pe locul unde exista(se) cel puțin o biserică mai veche (din lemn), cu un personaj de prim rang îngropat în interior, sugerează importanța centrului și dorința domnului de a se impune aici în mod semnificativ.

Un episod – insuficient explorat – îl constituie asocierea la domnie dintre voievozii Ilie și Ștefan. Scaunul lui Ștefan se afla la Vaslui și pretindea, cum se poate deduce din intitulăția din actele emise de către el, că avea aceleași drepturi cu fratele său care rezida la Suceava⁶⁹.

Acceptarea de către Ștefan-II a Vasluiului drept reședință a sa trebuie să se fi bazat pe un precedent. Același precedent care îi putea conferi legitimitate pentru pretenția de egalitate cu fratele său care transpunea din intitulăția sa. Această situație poate fi bănuită că a fost sau la începutul domniei lui Alexandru cel Bun sau mai înainte, după cum s-a mai menționat în acest demers. Este încă o dovadă a existenței la Vaslui a unui centru politic, autonom sau independent, pe care Alexandru cel Bun l-a putut integra pe deplin în Țara Moldovei, cu toate cele aparținătoare de el, dar nu a reușit să elimine toate orgoliile localnicilor.

⁶⁴ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XV (*Documentele târgului Vaslui*), Iași, Institutul de Arte Grafice „Viața românească”, 1926, p. 2-3.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ Costică Asăvoaie, Mircea D. Matei, Gheorghe Sion, Laurențiu Chiriac, Veronica Predoi, Vitalie Josanu, *Vaslui, jud. Vaslui, punct: Curțile Domnești*, în *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2001*, CIMEC – Institutul de Memorie Culturală, 2002, p. 323-328.

⁶⁷ Constantin Cihodaru, *Din nou despre Iurg Coriatovici și Iuga Vodă*, în *AMM*, I, 1979, p. 150.

⁶⁸ Constantin Cihodaru, *Alexandru cel Bun (23 aprilie 1399–1 ianuarie 1432)*, Iași, Editura Junimea, 1984, p. 54 și urm. Pentru opinii diferite a se vedea Ștefan S. Gorovei, *Întemeierea Moldovei. Probleme controversate*, Iași, Editura Universității „Al.I. Cuza”, 1997, p. 293-300.

⁶⁹ *Istoria Românilor*, vol. IV, *De la universalitatea creștină către Europa „patriilor”*, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 320.

Însuși Ștefan cel Mare acordă atenție deosebită Vasluiului. Într-o perioadă în care se consideră că Țara Moldovei era pe deplin stabilă, marele voievod a lărgit hotarul târgului Vaslui. Ceea ce atrage atenția este expresia domnului conform căreia „ne-am sculat și am întors și am supus (subl. n., C. A.) și am lipit toate aceste de mai sus numite sate și siliști către târgul nostru al Vasluiului și să fie el domniei mele uric cu tot venitul și fiilor domniei mele, și nepoților, strănepoților, răstrănepoților și la tot neamul domniei mele (subl. n., C. A.) nerușeit nici odinioară, în veaci”⁷⁰.

Prima expresie care necesită o precizare este „am întors și am supus”. Această frază ar putea fi înțeleasă drept „am răscumpărat”? Se pare că da, de vreme ce uricul trebuia să fie, cu tot venitul, „domniei sale” și urmașilor. Tălmăcirea, în limbaj modern, ar trebui să sesizeze istoricul de faptul că se află în fața unei recuperări de proprietate, prin răscumpărare, a *familiei domnești* și nu a instituției domniei. Și acest reflex târziu trebuie să se fi întemeiat pe un eveniment care, având în vedere și cele expuse în paragrafele anterioare, sunt legate de vechimea și importanța Curții domnești de la Vaslui. Dacă a fost asociere la domnie sau nu în vremea lui Alexandru cel Bun rămâne de verificat; cert este faptul că aici a existat un nucleu puternic ce a cedat cu greu prerogativele străvechi. Numai așa se poate explica gestul lui Ștefan cel Mare de a răscumpăra și apoi de a întări, sieși și familiei sale, târgul Vaslui cu toate cele dependente de acesta. Era o formă de manifestare a autorității domnești dar și de protejare a sentimentelor vasluienilor, o formă hibridă care menține autoritatea unică.

Importanța Vasluiului în istoria Țării Moldovei este mai evidentă pe alte planuri dar acestea depășesc cadrul propus aici.

*

Cele expuse în paginile anterioare s-a dorit să reprezinte o primă analiză asupra rolului jucat de *principalele curți domnești* (și nu de toate locurile de rezidență domnească) în lungul și dificilul proces de consolidare a domniei și – implicit – a Țării Moldovei, din momentul inițial și până la pasul hotărâtor făcut spre modernitate sub aspectul administrației centrale.

Fiecare dintre aceste reședințe, așa cum s-a încercat a se demonstra, a reprezentat – prin însăși înființarea / preluarea lor – nu numai o consolidare a poziției autorității centrale în forma preexistentă aceluia moment ci și încă o etapă în extinderea teritorială, spre ceea ce a devenit Țara Moldovei în hotarele clasice. Paralel cu aceste transformări are loc și cristalizarea altor structuri (militare, economice, ecleziastice), după cum s-a încercat să se evidențieze aici.

La stadiul actual al cercetărilor multe încheieri sunt doar ipotetice, bazate pe logică, ceea ce a fost relevat în paginile anterioare. Rămâne ca – pe viitor – să existe posibilitatea efectuării unor noi investigații și a unor analize – din altă perspectivă – a datelor existente.

Ca certitudine rămâne concluzia că reședințele domnești, prin rolul jucat, dar și prin percepția localnicilor *vis-à-vis* de ele, au contribuit la înfăptuirea și consolidarea Țării Moldovei.

LE RÔLE DES RÉSIDENCES DES VOÏVODES DANS LA CONSOLIDATION DE L'ÉTAT MOLDAVE

RÉSUMÉ

L'auteur fait dans ce travail une analyse du rôle que les cours des voïvodes de la Moldavie ont joué à l'époque médiévale dans le processus de consolidation de l'état.

On a présenté comme soutien de ce point de vue les cours des villes de Siret, Suceava, Iași et de Vaslui.

La conclusion a été que les résidences des princes ont été placées dans des structures urbaines préexistantes qui ont accéléré le développement des structures de l'état médiéval qui se trouvait entre les Carpates et Nistru.

⁷⁰ DRH, A, III, nr. 96, p. 188-193.